

9. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 36. – Ст. 164.
10. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 12. – Ст. 64.
11. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 50. – Ст. 472.
12. Положення про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання (Положення про концентрацію): розпорядження Антимонопольного комітету України від 19.02.2002 року № 33-р // Офіційний вісник України. – 2002. – № 13. – Ст. 679.
13. Про ринок природного газу: Закон України від 9.04.2015 року // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 27. – Ст. 234.
14. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 року // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41/ № 41-42; № 43; № 44-45. – Ст. 529.
15. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-10. – Ст. 88.
16. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 року // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 34. – Ст. 343.

УДК 342.922:349.22:331.108

Стрельников А.В.,
канд. юрид. наук, доцент кафедри
адміністративного та фінансового права
Національного університету
«Одеська юридична академія»

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ**

ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Наукову публікацію присвячено організаційно-правовим засадам адміністративної відповідальності у сфері захисту персональних даних. Встановлені правові засади адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері захисту персональних даних, виявлено прогалини у діючому законодавстві України. Визначені особливості персональних даних як предмету адміністративних правопорушень у сфері захисту персональних даних, що детермінує особливості відповідної адміністративної відповідальності.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративна відповідальність у сфері захисту персональних даних, адміністративні приписи, захист персональних даних, персональні дані, інформація.

Научная публикация посвящена организационно-правовым основам административной ответственности в сфере защиты персональных данных. Установлены правовые основы административной ответственности за правонарушения в сфере защиты персональных данных, выявлены пробелы в действующем законодательстве Украины. Определены особенности персональных данных как предмета административных правонарушений в сфере защиты персональных данных, детерминирует особенности соответствующей административной ответственности.

Ключевые слова: административная ответственность, административная ответственность в сфере защиты персональных данных, административные предписания, защита персональных данных, персональные данные, информация.

This scientific publication is devoted to institutional and legal framework of administrative responsibility for the personal data protection. Established are the legal principles of administrative liability for violations in the field of personal data protection, identified are relevant gaps in the current legislation of Ukraine. Defined are the features of personal data as a subject of

administrative offenses in the sphere of personal data protection that determines the specificity of respective administrative proceedings.

Keywords: administrative responsibility, administrative responsibility for the personal data protection, administrative regulations, protection of personal data, personal data, information.

Постановка проблеми. Захист прав та свобод людини і громадянина при обробці його персональних даних, захист прав на недоторканність приватного життя, особисту і сімейну таємницю не може бути визнаним ефективним без дієвого інституту юридичної відповідальності за вчинені правопорушення у сфері захисту персональних даних. Згідно з ст. 7 Закону України «Про інформацію» суб'єкт інформаційних відносин може вимагати усунення будь-яких порушень його права на інформацію [1]. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про доступ до публічної інформації» право на доступ до такої інформації, серед іншого, гарантується встановленням юридичної відповідальності за порушення законодавства про доступ до публічної інформації [2]. Стаття 27 Закону України «Про інформацію» встановлює, що порушення законодавства України про інформацію тягне за собою дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із законами України [1]. Стаття 28 Закону України «Про захист персональних даних» встановлює, що порушення законодавства про захист персональних даних тягне за собою відповідальність, встановлену законом [3].

У свою чергу Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) було доповнено нормами щодо посилення адміністративної відповідальності за порушення у сфері захисту персональних даних, в результаті чого значно розширено перелік адміністративних правопорушень а також збільшено кількість суб'єктів уповноважених на складання протоколів про адміністративні правопорушення, норми що регулюють адміністративну відповідальність у означеній сфері залишаються розрізненими, подекуди недієвими та потребують певної систематизації.

Варто зазначити, що дієвість механізму адміністративної відповідальності у сфері обігу персональних даних, перш за все, залежить від повноти і ефективності правового регулювання інформаційних правовідносин з використанням персональних даних, стану технічного захисту баз персональних даних, суспільного резонансу, економічної, політичної, службової цінності конкретних даних про особу, інших факторів, що впливають на кількісні та якісні показники правопорушень у сфері захисту персональних даних.

Аналіз дослідження даної проблеми. Взагалі, проблема встановлення юридичної відповідальності є однією із провідних у правовій науці. Означене питання досліджується не лише загальною теорією права, а й іншими галузевими науками, такими як адміністративне, кримінальне, цивільне, трудове право та інші. Питання інституту адміністративної відповідальності, починаючи з 60-років ХХ століття і до сьогодні, стало предметом досліджень багатьох видатних науковців. Вагомий внесок у дослідження інституту адміністративної відповідальності внесли такі науковці як В.Б. Авер'янов, Д.Н. Бахрак, Е.В. Додін, Д.М. Лук'янец, В.К. Колнаков та інші. Деякі питання, що пов'язані з адміністративною відповідальністю за правопорушення в інформаційній сфері розглядалися в роботах Б.А. Кормича, А.І. Марущака, В.М. Брижка, Р.А. Калюжного, О.В. Кохановської, В.С. Цимбалюка та інших правознавців. Однак, варто констатувати той факт, що динамічне вітчизняне законодавство ставить все нові й нові питання щодо реалізації та захисту права на захист персональних даних. Відтак, відсутність загальнотеоретичних напрацювань щодо адміністративно-правових засад адміністративної відповідальності у сфері захисту персональних даних викликає необхідність здійснити відповідне комплексне дослідження.

Мета статті полягає у з'ясуванні організаційно-правових засад адміністративної відповідальності у сфері захисту персональних даних у сучасних трансформаційних умовах державотворення. Відповідно, для реалізації поставленої мети, перед нами стоять такі завдання: по-перше, визначити правові

засади адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері захисту персональних даних; по-друге, встановити особливості персональних даних як предмету адміністративних правопорушень у сфері захисту персональних даних; по-третє, встановити особливості адміністративної відповідальності в інформаційній сфері.

Методологічним підґрунтям дослідження став діалектичний, догматичний, організаційно-структурний методи наукового пізнання.

Виклад основного матеріалу. Конституція України гарантує кожній особі досить широке коло суб'єктивних прав та юридичних гарантій, що спрямовані на забезпечення недоторканності особистого та сімейного життя, житла, таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Зазначені права є невідчужуваними та непорушними, захищаються судом, а також іншими правовими способами. Разом із тим Основний Закон передбачає деякі випадки обмеження діяльності, що пов'язана з інформаційними даними про особу та конфіденційною інформацією щодо особистого життя людини. Відповідно до ч. 2 ст. 32 Конституції України не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише з інтересом національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [4].

Окрім Основного Закону законодавство про захист персональних даних взагалі та про адміністративну відповідальність за порушення у сфері захисту персональних даних зокрема, становлять: Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України «Про захист персональних даних» від 1 червня 2010 р., Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р., Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 р., Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Додаткового протоколу до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних

стосовно органів нагляду та транскордонних потоків даних» від 6 червня 2010 р., а також інші закони та підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Таким чином, можна вести мову про конституційно-правовий, адміністративно-правовий, кримінально-правовий, цивільно-правовий тощо правові режими захисту персональних даних.

Діюче законодавство України визнає персональними даними відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована. Ідентифікованою вважається будь-яка особа, яка може бути встановлена прямо чи опосередковано, зокрема, за допомогою ідентифікаційного коду або інших факторів, притаманних фізичним, фізіологічним, розумовим, економічним, культурним чи соціальним аспектам її особистості. Особа не може вважатись такою, що може бути ідентифікована, якщо її ідентифікація вимагає невиправдано великої кількості часу і зусиль [3].

Визначення поняття «персональні дані» має на меті охопити всю інформацію, пов'язану з ідентифікацією або можливістю ідентифікувати особу прямо чи опосередковано. З метою встановлення, чи особа може бути ідентифікована, мають враховуватися всі засоби, якими може скористатись володілець або будь-яка інша особа для ідентифікації згаданої людини.

У Законі України «Про інформацію» та у Цивільному кодексі України персональні дані розуміються в контексті поняття «відомості», а відомості, як відомо, це інформація. Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що персональні дані - це певна інформація чи комплекс інформації про фізичну особу. Фізична особа при цьому може бути ідентифікована як конкретна фізична особа з усіма її якостями як природного характеру, так і соціального.

Зазначимо, що специфікою правового режиму обігу і захисту персональних даних, в контексті адміністративної відповідальності, є те, що персональні дані віднесені законом до інформації з обмеженим доступом, у зв'язку з чим протиправність дій з персональними даними може проявлятися,

як через несанкціонований доступ до них, блокування інформаційних систем, де вони обробляються, так, і через протиправне використання, знищення або знеособлення такої інформації.

Взагалі, адміністративна відповідальність – це вид юридичної відповідальності, що полягає у реагуванні уповноваженого органу державного управління чи посадової особи (в окремих випадках - суду) на адміністративне правопорушення, і виражається в застосуванні адміністративного стягнення до правопорушника [5, с. 47]. Основними ознаками адміністративної відповідальності як різновиду відповідальності юридичної є те, що вона: є засобом охорони встановленого державою правопорядку; нормативно визначена і полягає в застосуванні (реалізації) санкцій правових норм; є наслідком винного діяння; супроводжується державним і громадським осудом; забезпечується державним примусом; пов'язана з несприятливими для правопорушника наслідками (морального або матеріального характеру); реалізується у відповідних процесуальних формах.

Щодо юридичної відповідальності у інформаційній сфері, то на думку А. Благодатного, найчастіше зазначені правопорушення тягнуть саме адміністративну відповідальність. Варто зауважити, що одним з актуальних напрямів реформування українського адміністративного права є модернізація інституту адміністративної відповідальності, зокрема відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері [6, с. 38].

Відповідно до законодавства України громадяни, посадові особи, громадяни-суб'єкти підприємницької діяльності притягуються до адміністративної відповідальності за вчинення таких правопорушень:

- неповідомлення або несвоєчасне повідомлення суб'єкта персональних даних про його права у зв'язку із включенням його персональних даних до бази персональних даних, мету збору цих даних та осіб, яким ці дані передаються;
- неповідомлення або несвоєчасне повідомлення спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої

влади з питань захисту персональних даних про зміну відомостей, що подаються для державної реєстрації бази персональних даних;

- ухилення від державної реєстрації бази персональних даних;

- недодержання встановленого законодавством про захист персональних даних порядку захисту персональних даних у базі персональних даних, що призвело до незаконного доступу до них;

- невиконання законних вимог посадових осіб спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань захисту персональних даних щодо усунення порушень законодавства про захист персональних даних [7].

За порушення недоторканності приватного життя, а саме за незаконне збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про особу або незаконну зміну такої інформації винна особа притягується до кримінальної відповідальності.

Варто погодитися з думкою О. Заярного, що основними причинами розвитку адміністративної деліктності у сфері використання персональних даних є протиправне втручання в особисте, сімейне життя суб'єкта персональних даних, посягання на його честь, гідність, ділову репутацію, створення перешкод для власника персональних даних у реалізації ним виборчих, трудових, соціальних прав та законних інтересів, обмеження економічної конкуренції у певній сфері господарської діяльності, втручання в діяльність суб'єкта господарювання, зокрема, провокування конфліктів інтересів між засновниками (учасниками) юридичної особи [8, с. 18].

Згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення, штрафи за порушення законодавства України про захист персональних даних можуть бути накладені лише на підставі рішень районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів. Рішення таких судів може бути прийнято лише на підставі протоколу про адміністративне правопорушення.

Звернемо увагу, що відповідно до п. 10 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про захист персональних даних» Уповноважений складає протоколи про притягнення до адміністративної відповідальності та направляє їх до суду у випадках, передбачених законом. Отже, Уповноваженим може бути складено протокол про притягнення до адміністративної відповідальності за ті діяння, які визнаються адміністративними правопорушеннями згідно з чинним законодавством і вчинені чи виявлені, відповідно, у строки, встановлені ч. 2 ст. 38 КУпАП [7].

Окрім того, на підставі проведеної перевірки адміністративний протокол має право складати Державна служба України з питань захисту персональних даних (далі – ДСЗПД України).

Зазначимо, що ДСЗПД є центральним органом виконавчої влади, діяльність якої спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра юстиції України. ДСЗПД України входить до системи органів виконавчої влади, забезпечує реалізацію державної політики у сфері захисту персональних даних [9].

Саме ДСЗПД України, відповідно до покладених на неї завдань, здійснює державний нагляд та контроль за додержанням законодавства про захист персональних даних.

ДСЗПД відповідно до компетенції може проводити планові та позапланові перевірки володільців та/ або розпорядників баз персональних даних. Про проведення планової перевірки суб'єкти перевірок повідомляються завчасно. Позапланові перевірки проводяться Державною службою України з питань захисту персональних даних лише за вмотивованими скаргами суб'єктів персональних даних.

Окрім зазначеного ДСЗПД видає володільцям та (або) розпорядникам баз персональних даних обов'язкові до виконання приписи щодо усунення порушень законодавства про захист персональних даних та вимагає надання необхідної інформації та документів, що підтверджують усунення виявлених порушень, тобто поряд із адміністративними стягненнями, законодавство України з метою запобігання

адміністративних правопорушень у сфері обігу і захисту персональних даних допускає обов'язкових до виконання приписів про усунення виявлених порушень законодавства про захист персональних даних.

Адміністративні приписи, на відміну від заходів адміністративної відповідальності, перед усім спрямованих на покарання правопорушника, запобігання вчинення правопорушення у майбутньому [10, с. 8], видаються з метою усунення причин та умов, що сприяють розвитку адміністративних правопорушень у сфері використання персональних даних.

Видача приписів про усунення порушень законодавства про захист персональних даних, як правило, передусе застосуванню адміністративних стягнень і має своїм завданням забезпечити приведення володільцем та/або розпорядником баз персональних даних своєї діяльності до вимог законодавства про захист персональних даних. Однак, варто констатувати, що за рівнем ефективності і ступенем юридичного впливу на майнові, особисті, економічні інтереси порушника законодавства про захист персональних даних припис є значно слабшим порівняно з мірами адміністративної відповідальності, у зв'язку з чим не завжди тягне за собою очікуваний результат.

Але, невиконання вимог припису, виданого ДСЗПД, є підставою для подальшого притягнення до адміністративної відповідальності, адже ст. 188-40 КУпАП визнає невиконання зазначених вимог адміністративним правопорушенням [7].

Взагалі, запобігання адміністративним проступкам у сфері обігу персональних даних, виявлення і нейтралізація причин та умов, що сприяють їх вчиненню зумовлює необхідність проведення комплексу заходів спрямованих на удосконалення законодавства про захист персональних даних, про адміністративні проступки, про конфіденційну інформацію.

Висновки. Таким чином, адміністративна відповідальність у сфері захисту персональних даних є різновидом адміністративної відповідальності, та визначається специфікою правових відносин у сфері персональних даних, що є інформацією про фізичну особу, яка ідентифікована або може

бути конкретно ідентифікована Незважаючи на наявність досить великої кількості нормативно-правових актів, що регулюють питання захисту персональних даних, та наявності значної кількості досліджень, присвячених відповідальності за порушення у сфері захисту персональних даних, говорити про сформованість ефективного механізму саме адміністративної відповідальності у зазначеній сфері неможливо. Це питання є прогалиною в правовій системі України і потребує систематизації за визначенням підстав, механізму, процедури настання адміністративної відповідальності за порушення у сфері захисту персональних даних. Особливо гостро стоїть питання щодо попередження правопорушень у сфері захисту персональних даних.

Література:

1. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650
2. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314
3. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 34. – Ст. 481
4. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
5. Битяк Ю.П., Зуй В. В. Адміністративне право України: Конспект лекцій. – Харків: Націон. юрид. акад України імені Ярослава Мудрого, 1996. – 124 с.
6. Благодатний А. Адміністративна відповідальність порушення права на одержання інформації / А. Благодатний // Публічне право. – 2011. - № 4. – С. 5-9
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). –1984. –додаток до № 51. – Ст.1122
8. Заярний О. Адміністративна деліктність у сфері використання персональних даних та засоби її запобігання / О. Заярний // Право і громадянське суспільство. – 2015. - № 2. – С. 16-20
9. Про Положення про Державну службу України з питань захисту персональних даних: Указ Президента України від 06.04.2011

р. №390/2011 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/390/2011>

10. Хорошук Н. В. Адміністративні стягнення та їх застосування:
дис. ... канд. юрид. наук / Н. В. Хорошук. – Київ. – 2003. – 212 с.